

LA CRISI SEGUEIX MOLT PRESENT

*Aquest número 4 de **Panorama Sociolaboral GADES** és, al nostre parer, el de la consolidació d'aquesta publicació. La lectura i consulta d'aquests quatre primers números permet fer una relació de com han percebut i analitzat la crisi econòmica i social les distintes institucions i entitats que han analitzat -amb mirades diverses- les seves causes i els seus efectes. La construcció d'aquest relat no conjuntural creiem que és, precisament, el valor que té **Panorama Sociolaboral GADES**.*

A les pàgines següents, com hem fet des de que posarem en marxa aquesta publicació, oferim una lectura comentada dels estudis més rellevants sobre el nostre mercat laboral que han publicat institucions públiques i privades, agents econòmics i socials i, fins i tot, investigadors i investigadores particulars, des de la publicació del nº3 (març 2011) fins la data de tancament d'aquest nº4 (8 de juliol 2011).

Després d'aquesta anàlisi plantejarem les nostres conclusions, però volem avançar ja la principal: la crisi segueix molt present entre nosaltres, tal vegada perquè no s'han esvaït les causes que la provocaren.

Clicant sobre els enllaços (en blau i subratllats) accedireu als distintes estudis i informes

1.- SEGUEIXEN ELS INFORMES DE L'ANY 2010

Un altre cop hem de començar fent menció a treballs que fan balanç de l'any 2010 i, en aquest sentit, s'ha de parlar una atenció especial a l'[**Informe sobre el mercat de treball de les Illes Balears de l'any 2010**](#), elaborat per l'Observatori del Treball de les Illes Balears. Aquest és un document de cabdal importància, ja que, a més d'informacions ja conegudes, com ara les de la pèrdua d'un 2,5% sobre l'any anterior d'empreses registrades a la Seguretat Social, el creixement de l'1,1% des de 2009 de la població activa, la tendència negativa de l'ocupació (-1,8%) o el manteniment d'una elevada taxa d'atur del 20,4%, amb un registre total de 82.882 persones desocupades (un 11,4% més que en 2009), incorpora dades sobre "Condicions de treball i relacions laborals" i "Polítiques Actives d'Ocupació"

En relació al primer bloc, val a dir que el més rellevant és que a Balears durant l'any passat es varen registrar 38 convenis col·lectius, que afecten 40.385 empreses i 221.284 treballadors, el que significa que el grau de cobertura dels convenis col·lectius de les Illes Balears sobre el total de treballadors afiliats d'alta és del 53,8%. Per part seva, els costos laborals tingueren un augment del 1,05%, la mitjana mensual d'hores treballades fou de 135,5 i l'augment salarial pactat, de l'1,8%. Pel que fa a la prevenció de riscos laborals, s'ha de dir que l'índex d'incidència dels accidents de treball experimenta un fort descens durant els darrers dos anys a les illes, fins situar-se en 4.957 accidents per cada 100.000 treballadors.

A l'apartat de relacions laborals hi ha un altre informació molt important: la que fa referència als expedients de regulació d'ocupació (EROs) resolts a les Balears que, durant el 2010, varen ser 146 (32 més que el 2009). Aquests expedients varen afectar 1.806 treballadors (214 més que el 2009). D'aquest total de treballadors i treballadores afectats, el 57,8% ho foren per expedients suspensius, mentre que el 21,4% i el 20,8% restant varen ser per expedients de regulació d'ocupació extintius i per processos de reducció de jornada, respectivament.

Però tal vegada el més interessant de l'informe 2010 de l'Observatori del Treball de les Illes Balears és el capítol dedicat a les [Polítiques Actives d'Ocupació](#) de les quals es beneficiaren un total de 62.442 persones. Paga la pena la visualització del Quadre 49 (pàgina 92) i especialment la lectura de l'informe sobre aquest assumpte per fer-se una idea de l'evolució de les PAO engegades en els darrers anys per l'administració autonòmica.

Per una altra banda, i considerant que l'activitat turística és la més important de la nostra comunitat, hem de fer menció a l'[Informe de Empleo en el sector turístico](#) que cada any publica el Instituto de Estudios Turísticos. Aquesta inqüestionable importància del turisme per a les Illes Balears queda, una altra vegada, palesada amb la dada que ens situa com la Comunitat Autònoma amb més percentatge de persones assalariades en turisme (un 23,35% del total). Però, aquest informe de l'IET ens proporciona altres informacions rellevants: primera, que l'any passat, en relació a l'any 2009, es produí un descens d'ocupació de l'1,70% en l'àmbit turístic (-5,1% en el subsector de l'hostaleria); segona, que la minva de l'ocupació laboral turística afectà més als contractes temporals (-14,4%) que als fixos (-3,8%). En qualsevol cas, segons l'IET, el 73,3% de les persones assalariades en el 2010 en turisme ho foren amb una relació laboral indefinida (òbviament, aquí no es distingeix entre fix i fix discontinu ni entre fix a temps complet o a temps parcial...).

En aquest apartat, s'ha de fer necessàriament referència a la [Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral España 2010](#) del CES. Tot i que és un document amb molt poques referències a les particularitats de les CCAA, no deixa de ser una referència ineludible per conèixer les tendències del mercat de treball, de les polítiques d'ocupació, de les relacions laborals i dels efectes de la crisi en les condicions de vida i en la protecció social d'arreu de l'Estat espanyol.

Per acabar aquest apartat volem fer una recomanació: el [document dedicat a Espanya de l'Institut Internacional d'Estudis Laborals](#) de l'Organització Internacional del Treball (OIT), doncs la seva lectura ens ajudarà a entendre algunes claus de la situació socioeconòmica, amb el concepte de l'equitat com a fil conductor.

2.- LA CONJUNTURA DELS PRIMERS MESOS DE 2011

El primer treball a comentar en aquest apartat és l'[Informe regional del mercat laboral del 1er trimestre 2001 de AGETT](#) (Asociación de Grandes Empresas de Trabajo Temporal). D'aquest document que, recordem-ho, es basa únicament en les dades de l'EPA, hem volgut destacar dues coses d'especial interès. La primera, l'èmfasi que es fa en analitzar l'ocupació en el sector públic. De fet, Balears és la comunitat amb el sector públic que crea ocupació a un major ritme, amb una taxa del 9,7% interanual i 6.200 persones assalariades més en un any (vegeu el gràfic 7, pàgina 15, de l'Informe AGETT). La segona qüestió interessant fa referència a la relativament baixa taxa de contractació vinculada a les Empreses de Treball Temporal a les Illes, un 3,4%) sobre el total de la contractació a la nostra comunitat.

Seguidament, donada la singular importància que té a Balears el turisme, comentarem dos informes conjunturals d'aquest àmbit sectorial. El primer és el [Barómetro de la rentabilidad y el empleo de los destinos turísticos españoles](#), d'EXCELTUR. Aquest informe tracta del comportament turístic (en ocupació i en rendibilitat) de les ciutats i destinacions vacacionals en el primer quadrimestre de 2011. A Balears destaca la Vila d'Eivissa, que ha tingut un creixement del 19,8% en l'ocupació turística i d'un 44,1% en l'Ingrés mitjà per habitació disponible (RevPAR). En menor mesura, han obtingut un bon resultat municipis com Ciutadella de Menorca o Calvià.

També la [Nota de conjuntura d'ocupació laboral turística](#) de l'IET corresponent al primer trimestre 2011 es fa ressò de la relativa millora de l'ocupació laboral lligada al turisme, però serveix fonamentalment per visualitzar que en aquets mesos Balears cedeix el lideratge estacional a Canàries.

El clàssic [Dades Trimestral Mercat de Treball](#) de CCOO correspon en aquesta ocasió al primer trimestre de 2011. El document del sindicat s'ha de contextualitzar dintre del enfrontament del sindicalisme europeu amb les polítiques de les institucions de la UE i de bona part dels Estats però, tanmateix, s'insisteix en temes tractats en els informes precedents: la particular incidència de la destrucció d'ocupació en el sector de la construcció, l'augment de la contractació temporal i a temps parcial o l'elevada taxa d'atur de llarga durada. La novetat d'aquesta edició és un tema del que malauradament es sol parlar relativament poc: l'anàlisi que es fa sobre la taxa i la qualitat (intensitat) de la protecció a la desocupació.

En qualsevol cas el document més important a comentar és el del CRE-UIB [Conjuntura número 31 \(Juny 2011\)](#). Els autors no defugen del nou context polític i institucional a l'hora d'analitzar la conjuntura econòmica, social i ambiental de les Illes Balears. No debades comencen afirmant que: *“En un context de renovada estabilitat parlamentària... tan important com avançar en la consolidació fiscal és garantir que l'estructura i la composició pressupostaria és l'adequada, ans al contrari no només es posarien en perill els objectius d'estabilitat econòmica a mig termini, sinó que a curt termini seria impossible assolir altres objectius immediats que la societat reclama, com ara l'ocupació. Per això, l'exercici de consolidació fiscal exigeix un esforç intern més gran que la simple retallada de la despesa pública com a manera d'equilibrar el saldo pressupostari”*. Després afirmen que les Balears continuen sumides en un persistent estancament econòmic, que els serveis resisteixen però no afegeixen i que el turisme balear perd posicions respecte dels

principals competidors nacionals i de la Mediterrània. En definitiva, es dibuixa un panorama si més no, de poques alegries.

En el capítol de “Mercat de Treball”, el CRE-UIB planteja bàsicament que s’ha produït una millora de l’ocupació i una disminució del atur, ambdós fenòmens estretament lligats a les contractacions estacionals de preparació de temporada turística i de la precampanya pròpiament dita.

3.- INFORMES MONOGRÀFICS

L’Informe sobre el mercat de treball de les Illes Balears del Tercer Quadrimestre de 2010 (no de 2011, com equivocadament es veu a la portada de l’esmentat informe), inclou un monogràfic titulat [Anàlisi de l’ocupabilitat dels joves a les Balears a partir del seu nivell d’estudis](#). Aquest document és, al nostre parer, clau, i hauria de servir per fer una diagnosi compartida per encarar el futur en matèria educativa i en l’àmbit de les polítiques actives d’ocupació. S’hi analitzen els indicadors educatius per Balears, les ocupacions més contractades pels menors de 30 anys o el perfil de l’atur jove registrat a les Balears. Conclou afirmant que *“és necessari desenvolupar al mateix temps el teixit empresarial illenc i avançar cap a un model econòmic menys dependent dels serveis esmentats, menys estacional i amb més valor afegit. Ja que la creació d’aquesta indústria està també en bona part en mà de les noves generacions, pareix que els demanam un triple esforç: augmentar el seu nivell d’estudis, crear les empreses en què s’han d’autoocupar, i que ho facin en sectors i activitats de més productivitat. És molt demanar als joves si no se’ls dóna un fort impuls i se’ls ofereix una xarxa de suport integral, duradora i consistent. L’administració pública ha de treballar molt en aquest deure, des de totes les seves vessants, ja que és crucial per al bon desenvolupament de l’economia local i el manteniment de la cohesió social a les illes.”*

4.- PRIMERES APROXIMACIONS AL BALANÇ DE LA CRISI

Al [número 3 de Panorama Sociolaboral GADESO](#) (manca enllaç) ja comentàrem el document de CCOO [Dades trimestrals del Mercat de Treball del IV trimestre de 2010](#) pel que fa a les dades i reflexions referides a l’any 2010. Ara el tornem a citar perquè en el document es fa un balanç dels tres anys de crisi econòmica segons l’EPA i, en aquest sentit, es cita la pèrdua d’ocupació –mesurada en mitjanes anuals- d’un -7,4% (-37.600 ocupats/des) entre l’any 2007 (moment àlgid del cicle) i el 2010. A això hem de sumar-hi l’augment del 215,7% de la població aturada, amb una xifra que arriba a les 120.300 persones en situació d’atur. És, sens dubte, un balanç de les turbulències en el mercat laboral d’aquests trenta-sis mesos. No obstant, nosaltres creiem que es prematur fer balanç d’una crisi que encara és molt present. A més, a l’hora de fer el recompte dels efectes d’una crisi tant intensa hauríem de fer una anàlisi polièdrica i més qualitativa que quantitativa. Interessarà saber si el model de creixement ha variat, esbrinar quines modificacions ha experimentat el teixit empresarial o conèixer quin és el nivell d’excel·lència del Capital Humà o el grau d’equitat social.

5.- CONCLUSIONS I OPINIÓ DE LA FUNDACIÓ GADESO

1. La nostra principal conclusió és que **seguim instal·lats en plena crisi**. És cert que s'albiren alguns símptomes conjunturals de millora de les dades d'atur i una certa remuntada de la contractació laboral associada a l'estacionalitat de l'activitat turística. De moment, **és manté l'atonía del consum intern i tot ho hem de fiar al consum de extern (via turisme)**. Malgrat l'inici de la reestructuració del sistema financer, **el crèdit a les empreses i a les famílies segueix sent un producte de luxe, el que dificulta la inversió productiva i la de béns i serveis**. Cal recordar que les principals causes de la crisi foren la fallida financera, com a conseqüència de l'esclat de la bombolla immobiliària, i la conseqüent crisi pressupostària de les administracions públiques. En el cas de les Illes Balears, s'hi ha d'afegir, per una banda, un model turístic que precisa promoció i algunes reconversions en els seus productes i, per una altra, una baixa productivitat que reclama més R+D+i, un nou model d'empresa i més educació i formació. **Tot això necessita inversions públiques per incentivar l'iniciativa privada, però, alhora, no s'han substituït les plusvàlues urbanístiques i immobiliàries com a grans proveïdors de recursos a les administracions públiques. L'austeritat és condició necessària en l'actual situació, però no n'és condició suficient.** Són precisament aquestes les causes i els efectes de la crisi que no hem superat.

2. Sembla que es confirma la millora de la temporada turística, tal i com es comentava a les conclusions del [número 3 Panorama Sociolaboral GADESO](#). Hauria de ser el moment per impulsar de forma immediata mesures per perllongar aquesta temporada i actuar eficaçment per reduir l'estacionalitat. En aquest sentit, i segons la nostra opinió, s'hauria de:
 - a) **assegurar** una adequada relació oferta d'allotjament-connectivitat
 - b) **millorar** molt la comercialització del programa de vacances "*Turismo Senior Europeo*¹"
 - c) **incentivar** l'activitat comercial i cultural de Palma, Maó i de la Vila d'Eivissa per tal de perllongar la arribada de creues
 - d) **establir** una ajuda autonòmica, similar a la canària, per **bonificar** els cost de Seguretat Social de la contractació en temporada baixa

A curt termini, **la societat de les Illes Balears haurà d'afrontar debats més estructurals sobre el nostre model turístic**. Aquesta discussió és, en definitiva, un debat sobre la nostra forma de vida, com a societat eminentment turística. Al nostre parer, a més de les qüestions que són al debat públic (preservació territori, reforma Llei General Turística, tot inclòs, reconversió de

¹ Programa impulsat pel Govern d'Espanya amb la participació d'algunes CCAA, entre elles, la de Balears.

zones madures, paper “hub” del Aeroport de Son Sant Joan, etcètera) s’ha **de discutir sobre el binomi qualitat turística–creació d’ocupació per trobar un equilibri entre qualitat, rendibilitat i capital humà.**

3. Les persones joves en atur, les contractades temporalment amb una sobrequalificació per les feines que desenvolupen i, sobretot, les persones joves sense estudis, són col·lectius especialment afectats en la fase actual de la crisi, però que poden, una vegada s’entri a la fase de sortida, condicionar el futur a mig termini de la nostra prosperitat. Aquesta és, idò, **una bona raó per insistir en la necessitat d’un Pacte per la millora del sistema educatiu de Balears i per la potenciació i l’eficiència de la formació al llarg de la vida.**
4. A les conclusions del [número 3 Panorama Sociolaboral GADESO](#) afirmàvem que, amb les informacions disponibles, s’havia produït amb tota seguretat un creixement significatiu de l’economia submergida i/o de l’ocupació irregular i que per això semblava lògic l’anunci del Govern espanyol de posar en marxa un pla per fer front a aquestes irregularitats en les relacions laborals. El pla es concretà en el [RDL 5/2011, de 29 d’abril](#). **Les properes anàlisis del mercat laboral hauran d’incorporar els resultats d’aquest procés de regularització, ja que convé no confondre els llocs de treball de nova creació amb els que senzillament transiten de la il·legalitat a la legalitat.**
5. També manifestàvem la nostra opinió favorable a la reforma de les Polítiques Actives d’Ocupació (PAO) feta amb el [RDL 3/2011, de 18 de febrer](#) i el nostre recolzament a les iniciatives autonòmiques en aquesta direcció que fossin complementàries a les PAO estatals. A la vista de l’evolució del mercat laboral fruit de l’anàlisi dels documents d’aquest Panorama Sociolaboral GADESO, **hem d’insistir en la necessitat de mantenir els itineraris per millorar la capacitat d’ocupabilitat de les persones aturades de Balears.** En aquest sentit pot ser útil analitzar el que s’ha fet fins ara i garantir una continuïtat d’allò que objectivament ha funcionat bé. A l’espera d’una anàlisi de les darreres iniciatives posades en marxa durant 2011, val la pena llegir l’informe de l’Observatori del Treball de les Illes Balears sobre les Polítiques Actives d’Ocupació dels anys [2009](#) i [2010](#).